

**Xocalı soyqırımı bəşəriyyətə qarşı törədilmiş
ən ağır cinayətdir**
**Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın)
Xocalı soyqırımının 16-ci ildönümü ilə əlaqədar
bəyanatı**
(22 fevral 2008-ci il)

Erməni millətçiləri tərəfindən tarix boyu Azərbaycan xalqına qarşı qanlı cinayətlər, terror aktları, soyqırım törədilmişdir. Çoxsaylı tarixi sənədlər sübut edir ki, erməni millətçiləri hələ 1905–1907-ci, 1918–1920-ci, 1948–1953-cü illərdə Qafqazda öz tarixi ərazilərində etnik təmizləmə və soyqırımı siyasetinə məruz qalan yüz minlərlə azərbaycanlı Kütləvi surətdə qətlə yetirmiş, öz torpaqlarından deportasiya etmişlər. Bu il işgalçi Ermənistənə xalqımıza qarşı təcavüzünün 20 ili tamam olur. Yürüdülən siyaset nəticəsində Azərbaycanın əzəli torpaqlarının 20 faizi zəbt edilmiş, 20 mindən çox soydaşımız həlak olmuş, 50 mindən artıq adam yaralanmış, əlil və şikəst olmuşdur. Bir çox Azərbaycan hərbçisi əsir düşmüş, dinc əhali girov götürülmüşdür. Bir milyondan artıq həmvətənimiz qaçqına və məcburi köçküñə çevrilmişdir. 1988-ci ilin fevralından ermənilərin Dağlıq Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi çağırışları ilə başlanan nümayişlərinə heç bir siyasi qiymət verməyən keçmiş SSRİ rəhbərliyi tərəfindən zəruri tədbirlər görülməməsi qısa müddət ərzində Dağlıq Qarabağ ərazisində və ətraf rayonlarda azərbaycanlıların yurd yerlərinin yandırılması, əhalisinin qətlə yetirilməsi ilə nəticələndi. Erməni millətçiləri Kərkicahən, Malibəyli, Quşular, Qaradağlı kəndlərində qətlialmlar törətdilər.

Düz 16 il bundan əvvəl, fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərində erməni silahlı birləşmələrinin keçmiş sovet ordusunun 366-ci motoatıcı alayı ilə birgə törətdiyi cinayət

müharibələr tarixində bənzəri olmayan hadisələrdəndir. Xankəndində yerləşdirilmiş, şəxsi heyətində erməni zabitlərin də olduğu bu alayın çoxsaylı ağır texnikası üç istiqamətdə şəhərə yeridildi, yaşayış evləri dağdırıldı və yandırıldı. Şəhəri tərk etmək məcburiyyətində qalan dinc əhalisi Naxçıvanik kəndi yaxınlığında erməni silahlıları ilə qarşılaşdı və əsl soyqırım baş verdi. Qadınlar, qocalar, əllillər, uşaqlar xüsusi amansızlıqla qətlə yetirildi. Soyqırımı törədənlər Xocalı sakınlarını misli görünməmiş qəddarlıqla öldürmiş, diri-diriyə yandırılmış, başlarının dərisini soymuş, gözlərini çıxarmışdır. Erməni təcavüzkarlarının Azərbaycan xalqına qarşı törətdikləri növbəti genosid – Xocalı soyqırımı 613 nəfərin, o cümlədən 106 qadının, 63 azyaşlı uşağı, 70 qocanın həyatına son qoydu, 487 nəfər şikət oldu, 1275 dinc sakin əsir götürüldü, 150 nəfər itkin düşdü.

Bu soyqırım aktı nəticəsində bəzi ailələr bütünlükə məhv edilmiş, mülki əhali görünməmiş qəddarlıqla qətlə yetirilmiş, əsir götürülənlərə amansız işğəncə verilmişdir. Bu zaman soydaşlarımızın əsas insan hüquqları, ən başlıcası isə yaşamaq hüququ kütləvi şəkildə pozulmuşdur.

Qeyd olunmalıdır ki, münaqişə başlanandan bu günədək itkin düşmüş 4354 Azərbaycan vətəndaşından 783 nəfərinin əsir və girov kimi Ermənistanda və işğal edilmiş ərazilərdə saxlanılması barədə əsaslı məlumatlar mövcuddur. Ermənistən təcavüzüne məruz qalmış Azərbaycan çox böyük itkilərlə, o cümlədən əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş şəxslərin taleyi ilə bağlı problemlərlə üzлəşmişdir. Ermənistən tərəfi və separatçı Dağlıq Qarabağ rejimi beynəlxalq hüquq normalarını kobud şəkildə pozaraq, bu şəxsləri hələ də beynəlxalq təşkilatlardan gizlədir.

Xocalı soyqırımı zamanı yol verilmiş zorakılıq əməllərinin qabaqcadan düşünülmüş qaydada, milli əlamətinə görə insanların tamamilə və ya qismən məhv edilməsi niyyətilə törədilməsi beynəlxalq və dövlətdaxili hüquqa əsasən məhz

genosiddir. Bu vəhşilik və vandalizm aktı Xatin və Sonqmi faciələri ilə eyni səviyyədə qiymətləndirilməli, insanlığa qarşı törədilən qanlı cinayət öz layiqli qiymətini almalıdır.

Beynəlxalq hüquqa görə, genosid sülh və bəşəriyyət əleyhinə yönələn əməldir və ən ağır beynəlxalq cinayətlərdən biri hesab olunur. BMT Baş Məclisinin 1946-ci il 11 dekabr tarixli 96 (I) sayılı qətnaməsində qeyd olunur ki, genosid, insan qruplarının yaşamaq hüququnu tanımamaqla insan mənliyini təhqir edir, bəşəriyyəti insanlar tərəfindən yaradılan maddi və mənəvi dayaqlardan məhrum edir. Belə bədnəm əməllər BMT-nin məqsəd və vəzifələrinə tam ziddir. BMT Baş Məclisinin 9 dekabr 1948-ci il tarixli 260 (III) sayılı qətnaməsi ilə qəbul edilmiş və 1951-ci ildə qüvvəyə minən Genosid cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında Konvensiyada genosid cinayətinin hüquqi əsasi təsbit olunmuşdur. Konvensiyaya qoşulan dövlətlər sülh, yaxud mühərribə dövründə törədilməsindən asılı olmayıaraq, genosidin beynəlxalq hüquq normalarını pozan cinayət olduğunu təsdiq edərək, onun qarşısının alınması və səbəbkarlarının cəzalandırılması üçün tədbirlər görməyi öhdələrinə götürmüşlər.

Ermənistən Azərbaycana qarşı təcavüzü zamanı həmin konvensiyada təsbit olunmuş genosid cinayətinin bütün əməlləri tətbiq olunmuşdur. Bu işgalçi ölkənin yürütdüyü terrorçuluq siyasəti uzun illərdir ki, dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında baş verir. Halbuki beynəlxalq hüquq normalarına, BMT-nin və ATƏT-in prinsiplərinə görə, dövlətlərin sərhədlərinin toxunulmazlığına hörmət edilməlidir, ərazi bütövlüyünün və suverenliyin pozulması yolverilməzdir. BMT Təhlükəsizlik Şurası Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarının qeyd-şərtsiz azad ediləsi barədə dörd qətnamə qəbul etsə də, işgalçi Ermənistən bunları hələ də yerinə yetirmir.

Azərbaycan tərəfi bu münaqişənin sülh yolu ilə həllinə daim səy göstərir. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Xocalı

soyqırımının əsl mahiyyətini açıqlamış, 1994-cü ilin fevralında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Xocalı soyqırımına hüquqi-siyasi qiymət vermişdir.

Prezident İlham Əliyev dünyanın nüfuzlu tribunalarından səslenən çıxışlarında terrorla mübarizə aparan beynəlxalq birliyin bu məsələdə ikili standartlara yol verməsinə qətiyyətlə etirazını bildirmişdir. Dövlət başçımız Avropa Şurasında ilk dəfə olaraq Ermənistən təcavüzkar tərəf kimi tanınmasına nail olmuş, bu dövlətin Dağlıq Qarabağı və Azərbaycanın daha 7 rayonunu işgal altında saxlaması faktı AŞPA-nın rəsmi sənədlərində öz əksini tapmışdır.

Hazırda Xocalı faciəsi dünyanın böyük dövlətlərinin parlamentlərində müzakirəyə çıxarılır, bir sıra nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən Ermənistən təcavüzkar dövlət kimi tanınır, işgal edilmiş Azərbaycan ərazilrini geri qaytarmaq tələb olunur.

Məlum olduğu kimi, ötən il 1918-ci ilin mart-may aylarında Qubada ermənilərin xüsusi qəddarlıqla törətdikləri kütłəvi insan qətlərini aşkarlayan faktlar üzə çıxarılmışdır. Tikinti ilə əlaqədar qazıntı işləri aparıldığı zaman iki iri quyuda tapılmış saysız-hesabsız insan sümükləri erməni vandalizmini təsdiqləyən əyani nümunələr, faktlardır. Artıq bunların 1918-ci ildə erməni silahlı birləşmələrinin Qubaya basğını zamanı qəddarlıqla qətlə yetirilmiş yerli sakinlərə məxsus olduğu müəyyən edilmişdir.

Tarixi olayların aşkar olunmasında Quba məzarlığı ilə bağlı üzə çıxmış həqiqətləri dünya ictimaiyyətinin nəzərinə çatdırmaq son dərəcə önemlidir. Bu faktlar uydurma "erməni soyqırımı" əfsanəsini bir daha ifşa edərək yeni tarixin ermənilər tərəfindən saxtalasdırılmasını sübut edir.

Təəssüf ki, insan hüquqlarının kütłəvi və kobud şəkildə pozulması ilə nəticələnmiş Xocalı soyqırımına hələ də beynəlxalq miqyasda hüquqi qiymət verilməmiş, terrorçu əməllərə qarşı qəti tədbirlər görülməmişdir.

Dünya birliyinə, mötəbər beynəlxalq qurumlara və dünyaya xalqlarına müraciət edərək Azərbaycana qarşı aparılan uzunmüddətli erməni təcavüzünü, terror siyasetinə, kütłəvi şəkildə insan hüquqlarının pozulmasına son qoyulacağına, bu münaqişənin sülh və danişqıllar yolu ilə aradan qaldırılmasına dəstək veriləcəyinə, zəbt olunmuş torpaqların qaytarılacağına, yüz minlərlə qaçqın və məcburi köçkünlərin öz yurdlarına dönməcəyinə, onların konstitusion hüquqlarının bərpə ediləcəcəyinə inanırıq. Ümid edirik ki, ölkəmizə qarşı təcavüzü, Xocalı soyqırımı tərəfdən erməni terrorçuları və onların havadarları cinayət məsuliyyətinə cəlb ediləcək, işgalçı Ermənistən dövlətinə qarşı səlahiyyətli beynəlxalq qurumlar tərəfindən sanksiyalar tətbiq olunacaqdır.

Elmira SÜLEYMANOVA

Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)
22 fevral 2008-ci il

Bəyanat BMT-nin Baş Katibinə, BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarına, ATƏT-ə, Avropa Şurasına, Beynəlxalq və Avropa Ombudsmanlar İnstitutlarına, Asiya Ombudsmanlar Assosiasiyasına, Beynəlxalq Sülh Bürosuna, Universal Sülh Federasiyasına, Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki və xarici ölkələrin respublikamızdakı səfirliklərinə, ombudsmanlara və Azərbaycan diasporu təşkilatlarına göndərilmişdir.